

N:o 46.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af nya, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna.

Andra Kammaren har till behandling af lagutskottet hänvisat en af herr *C. Lindhagen* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 104, af följande lydelse:

»I den borgerliga eller civila rättens historia hos skilda folk framträda merendels såsom skiljemärken rättsnormernas med vissa mellantider företagna sammanfattning i en lagbok. Dessa civilrättsliga kodifikationer utgöra nödvändiga led i utvecklingen. Deras ändamål är nemligen att dels, sedan lagstiftningen alltmer upplöst sig i splittradt detaljarbete, åter i rättssäkerhetens intresse öfversigtligt och tydligt fastslå, hvad som skall anses såsom lag, och dels i rättsutvecklingens intresse gifva hemort åt de ur nya förhållanden framgångna rättstankar, för hvilka den gamla lagen står främmande.

En dylik kodifikation af civilrätten utgjorde giftermåls-, ärfta-, jorda-, byggnings- och handelsbalkarne i *Sveriges* rikets lag af år 1734.

Bih. till Riksd. Prot. 1900. 7 Saml. 37 Häft. (N:o 46).

Denna lag gäller ännu, men redan i början af förra århundradet ansågs behof af en ny lag föreligga. Sedan nemligen vid riksdagen 1809—1810 ständerna på initiativ af lagutskottet begärt tillsättande af en komité att arbeta på lagars och författningars redaktion och förenkling, beslöt Kongl. Maj:t, att den lagkomité, som i anledning häraf tillsattes, skulle arbeta bland annat på en ny allmän civillag. Denna komité uppgjorde ett slutligen år 1826 i omarbetadt skick publicerad förslag till allmän civillag, innefattande nya giftermåls-, ärfda-, jorda-, byggnings- och handelsbalkar. Förslaget öfverlemnades sedan vid 1834 års riksdag till ständerna, men frågan uppsköts för vidare utredning, hvarefter förslaget i anledning af ständernas år 1841 gjorda framställning ytterligare granskades af en lagberedning, som år 1847 afgaf nytt förslag till giftermåls-, ärfda-, jorda- och byggningsbalkar. Men icke heller detta senare förslag blef föremål för Riksdagens omedelbara pröfning. I stället har man allt hitills fortsatt att genom partiella förbättringar söka afhjelpa de obestridliga bristerna i den civilrättsliga lagstiftningen.

I *Norge* gäller fortfarande Kong Christian V:s Norske Lov af år 1687. I början af förra århundradet ansågs en ny kodifikation så behöflig, att till och med i norska grundlagen af 1814 intogs en särskild föreskrift derom, att en ny allmän civillagbok skulle föranstaltas att utgifvas på första eller, om detta ej vore möjligt, på andra ordinarie storting. En för ändamålet tillsatt lagkomité upptog arbetet, men kom ej till något resultat. Grundlagens förordnande väntar därför ännu på sin uppfyllelse.

Danmarks ännu gällande lagbok är Kong Christian V:s Danske Lov af år 1683. Redan i medlet af 1700-talet sysslades under en lång följd af år med att åstadkomma en ny, mera tidsenlig och omfattande lagkodex. Detta arbete ledde dock endast till mindre betydande förarbeten och har sedan ej återupptagits, ehuru behovet af en kodifikation blifvit alltmer trängande.

De skandinaviska länderna intaga sålunda för närvarande alldeles enahanda ställning i afseende å beskaffenheten af deras civilrättsliga lagstiftning. Denna består nemligen i alla tre länderna af *dels* en mycket gammal lagbok, hvilkens ännu bestående rester till stor del äro föråldrade samt hindra rättsskipningen beträda tidsenliga banor; *dels* en mängd efteråt utfärdade specialförfattningar, hvilka, äfven dessa delvis föråldrade, tillkommit utan enhetligt sammanhang sins emellan och med det hela och utan att arbetet adlats af någon betydelsefull uppgifts inflytelse; *dels* en omtvistad och kasuistisk, oskrifven lag, nödtorfteligen skapad af teori och

praxis i syfte att söka fylla luckorna och tillgodose nya rättskraf, hvilket i mångt fall måste ske genom förtolkning eller uppenbart åsidosättande af gällande lagbud. Det bör sålunda ej finnas mer än en mening om, att både i Sverige, Norge och Danmark tiden nu är öfvermogen för en ny civilrättslig kodifikation, hvilken synnerligen påkallas både i rätts-säkerhetens och rättsutvecklingens intresse.

Under sådana förhållanden tränger sig emellertid mäktigt fram angelägenheten af att detta lagarbete sker efter samråd i ändamål att åstadkomma en gemensam nordisk lagbok eller, rättare sagdt, nya till innehåll och form, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de skandinaviska länderna. Det är klart, att i många stycken, såsom vissa delar af jordabalken, full öfverensstämmelse ej kan vinnas. Men i det stora hela lämpar sig civilrätten väl för ett gemensamt lagstiftningsarbete, då hvarken ländernas administrativa egendomligheter eller stridiga sociala åskådningar här spela samma rol som t. ex. i processrätten och straffrätten

Tanken på lika lagstiftning för de nordiska länderna är för öfrigt icke ny och möjligheterna för dess åstadkommande icke heller opröfvade.

Särskildt bör i detta afseende erinras om 1876 års Riksdags, i anledning af en motion inom Andra Kammaren, gjorda anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för utarbetandet så skyndsamt som möjligt af en fullständig handelslag för Sverige, utan att viss annan angifven lagstiftning derigenom tillbakasattes, äfvensom egna omsorg deråt, att, så vidt ske kunde, derigenom åstadkommes öfverensstämmelse med motsvarande norsk och dansk lagstiftning. Lagutskottet hade afstyrkt motionen, men numera torde tillfredsställelsen vara enhällig öfver, att Riksdagen behjertade frågans vikt och betydelse. Ty Riksdagens ifrågavarande hemställan har redan ledt till antagande i alla tre länderna af åtskilliga öfverensstämmande lagar inom viktiga delar af den speciella handelsrättens område, nemligen vexellag, lagar om varumärken samt om handelsregister, firma och prokura, sjölag och checklag.

Bestämmande för 1876 års riksdagsskrifvelse var, bland annat, äfven det anförda skälet, att genom ett uppskof skulle tillfälle till åstadkommande af likformighet inom vissa grenar af den speciella handelsrätten gå förloradt. Enahanda fara uppstår nu genom ett undanskjutande af frågan om vinnande af enhet i den allmänna privaträttens bestämmelser, deri inbegripet dithörande delar af handelsrätten. Ty i sådant fall kan man i stället med visshet förutse, att under den närmaste tiden i de olika länderna företagas kodifieringar af civillagen eller åtminstone antagas

nya författningar i alla afsevärdare delar af densamma. Det är därför af största vikt att med framsynthet och energi begagna sig af en läglig tidpunkt, som kanske aldrig återkommer.

Huruledes hos andra sins emellan närbeslägtade folk enhetstanken mäktat öfvervinna långt större svårigheter i lagstiftningsväg, derpå lemna också den nya tyska civillagen af den 18 juni 1896 ett exempel, som manar till efterföljd. Genom denna lag, som trädde i kraft den 1 januari 1900, erhåller nemligen tyska riket en gemensam borgerlig rätt, i stället för den mångskiftande, delvis på vidt skilda principer byggda lagstiftning, som förut gällt i de särskilda staterna. Ifrågavarande tyska kodifikation, med dess storartade, på jemförelsevis kort tid åstadkomna förarbeten, bör dessutom gifva värdefulla uppslag samt öfver hufvud taget väsentligen underlätta arbetet för en nordisk lagbok, ehuru väl å andra sidan lagen till form och innehåll i många afseenden gifvetvis kommer att äfven lända mera till varning än efterföljd.

Om sålunda de yttre betingelserna för en sträfvan att bringa öfverensstämmelse i de skandinaviska folkens civilrättsliga lagstiftning för närvarande äro mycket gynsamma, så framstår äfven innebörden af ett sådant arbete såsom icke mindre betydelsefull.

Först och främst föreligga de bästa utsigter, att den i alla tre länderna sedan länge på dagordningen stående frågan om nya civillagar skall, upptagen i sådan form, kunna i hvarje land bringas till utförande inom en så pass kort tid, att ej redan förarbetena hinna föråldras och den enhetliga ledningen kommer att saknas. Uppgiftens större betydelse och inflytandet af en mångsidigare representerad erfarenhet och sakkunskap skola visa sig egnade lösa en uppgift, som hvarje land för sig hitintills ej mäktat. Erfarenheterna från lagstiftningen inom den speciella handelsrätten gifva också vid handen, att ett samarbete leder till fruktbarare resultat. De ledande hufvudsynpunkterna komma derigenom i förgrunden och oväsentliga betänkligheter om detaljspörsmål tvingas underordna sig i sjelfva sakens intresse.

Det behöfver vidare knappast erinras om, hvilken viktig insats en gemensam civillag skulle göra i det gamla, nu af tidsförhållandena upplivade sträfvandet att närma de nordiska folken på de kulturella områdena och derigenom bereda dem ett rikare lif i ett större fädernesland. Att särskildt rättsvetenskapen och rättsskipningen derigenom skulle taga ett stort uppsving, ligger i öppen dag. För framgången af ett fortsatt gemensamt lagstiftningsarbete är dessutom öfverensstämmelse i den all-

männa privaträttens principer grundläggande. Vid förut åberopade samarbeten inom vissa speciella rättsområden visade sig också de största svårigheterna ligga i ländernas olika lagstiftning på angränsande områden af den allmänna privaträtten.

Slutligen skall en nordisk lagbok gifva den skandinaviska rättsuppfattningen tillbörligt inflytande och magtställning utåt. Å ena sidan kan den, genom att för alla tre länderna upptaga vissa allmänna omfattade rättsgrundsatser, lemna viktiga bidrag till förverkligandet af rättens universalitet. Men å andra sidan får den likaledes till uppgift att upprätthålla de nordiska folkens rättstraditioner och bringa dem till inflytande i den universella rättsbildningen. Gå nu de nordiska folken skilda vägar med sin borgerliga lagstiftning, är det fara värdt, att de alldeles förspilla det framstående arf, de af gammalt fått att vårda i förenämnda afseende.

Denna sista synpunkt framhölls särskildt i ett tal, som professor Julius Lassen i Köpenhamn vid universitetets reformationsfest i slutet af förra året höll om nödvändigheten af den danska privaträttens kodifikation. Efter att hafva utvecklat, hurusom en ny »dansk lag» hörde till de uppgifter, som det 20:de århundradet redan i sin början borde söka lösa, tillade han följande slutord: »Jeg ser nok at Opgaven egentlig bør stilles højere, og at *en nordisk Lovbog burde være Maalet*. En for alle skandinaviske Riger fælles, ved forenede danske, norske og svenske Kræfter skabt Lovbog vilde sikrere og kraftigere give de ejendommelige nordiske Retstanker Udtryk. En nordisk Lovbog vilde staa med en Autoritet, som den danske, norske og svenske hver for sig vilde savne, og vilde i Forbindelse med en dertil knyttet, fælles skandinavisk Retsvidenskab magte den skandinaviske Rets Mission i den almindelige borgelige Rets Udvikling, som Mægleren mellem den romanistisk-tyske Ret og den engelsk-amerikanske Ret. Skulde denne Vej vise sig farbar, bør den følges.»

På grund af hvad sålunda anförts och då jag djupt känner, hvilket stort ansvar i förevarande afseende hvilat på den nuvarande generationen inför kommande tider, vågar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes snarast möjligt taga erforderliga initiativ till en samverkan i syfte att åstadkomma nya, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna.

I en dylik framställning ligger naturligtvis äfven inneslutet, att de frågor om viktigare ändringar i civillagen, hvilka till äfventyrs för när-

varande äro på pröfning beroende, helst böra endast i den ordning nu antydts vidare fullföljas.»

Det torde icke kunna förnekas, att goda skäl kunna anföras för önskvärdheten ur flere olika synpunkter af största möjliga öfverensstämmelse mellan de tre skandinaviska ländernas civillagstiftning. Att emellertid på en gång ifrågasätta en gemensamhetslagstiftning i hela den omfattning, motionären tänkt sig, finner dock utskottet möta stora och afgörande betänkligheter.

Förutom det att fördelarne af en gemensamhetslagstiftning svårigen kunna antagas hafva vunnit det allmänna erkännande hos de nordiska folken, att dessa nu skulle finnas benägna att för vinnande af lika civil-lagar i någon afsevärd omfattning uppoffra rättsregler, med hvilka de äro belåtna, eller uppgifva speciellt nationella traditioner, hvilka slagit rot i rättsmedvetandet, framställer sig såsom påfallande, att inför en så ny sak, tagen i den stora omfattning, som motionären ytterst åsyftar, måste yppas mångahanda farhågor med anledning af det alltid ganska ovissa i ett dylikt vidtgående lagstiftningsarbets förutsättningar och resultat, hvilka farhågor helt visst skola hos mången gifva sig uttryck i en tvekan icke blott om sakens utförbarhet, utan äfven om dess ändamålsenlighet.

Utskottet anser därför, att den af motionären ifrågasatta skandinaviska civillagstiftningen för närvarande bör begränsas till den del af lagstiftningen, der de nationella elementen utöfvat minsta inflytandet på rättens gestaltning och der följaktligen likhet bör kunna åvägbringas, utan att särskilda nationella åskådningar i nämnvärd mån trädas för nära.

För åtgärder i syfte att med nu angifna begränsning åstadkomma samverkan mellan de tre skandinaviska länderna på civillagstiftningens område föreligga efter utskottets åsigt goda skäl. Med föranledande af 1876 års Riksdags af motionären omnämnda skrifvelse hafva inom den speciella handelsrätten redan åstadkommits öfverensstämmande lagar i de tre länderna, och det innebär då en naturlig fortsättning att öfvergå till de allmänna reglerna för samfärdseln och varuutbytet. En samverkan mellan de skandinaviska länderna i sistnämnda lagstiftningsarbete bör ock desto lättare kunna bringas till stånd, som inom Sverige behovet af lagstiftning på obligationsrättens område gjort sig, till följd af bristen på positiva rättsregler, särdeles kämbart, och förhållandet lär vara enahanda

i Norge och Danmark. Denna omständighet gör det också angeläget, att åtgärder för samverkan utan uppskof vidtagas, enär man eljest riskerar, att de olika länderna hvar för sig gå i författning om dylik lagstiftnings genomförande. Sedan detta skett, skulle naturligtvis svårigheterna att vinna likhet mellan lagstiftningarna högst väsentligt ökas. Till stöd för rättmätigheten af antagandet, att separatlagstiftning på obligationsrättens område kan beräknas såsom nära förestående, vill utskottet erinra derom, att hos oss för närvarande föreligger utarbetadt ett förslag till lag om köp och byte, hvilket inom kort torde komma att framläggas till Riksdagens afgörande, derest ej dessförinnan göres ett uttalande till förmån för en skandinavisk lagstiftning inom obligationsrätten, hvaraf kapitlet köp och byte utgör en hufvudafdelning.

Slutligen torde böra nämnas, att, efter hvad utskottet erfarit, från vetenskapsmän och handels representanter äfvensom inom pressen i de olika länderna med anledning af motionen framkommit åtskilliga uttalanden, som vittna om ett ganska allmänt intresse för ett samarbete till vinnande af lika lagstiftning inom obligationsrätten.

Med stöd af det ofvan anförda får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, i hvad mån lagstiftningsarbetet på obligationsrättens område lämpligen må för vinnande af öfverensstämmelse mellan de skandinaviska länderna bedrifvas på grundvalen af samverkan dem emellan, samt vidtaga de åtgärder, hvartill förhållandena profvas föranleda.

Stockholm den 1 maj 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Särskildt yttrande

af herr *Lindhagen*, som anført:

»Enligt min öfvertygelse möta icke i sakens egen natur några öfvervinnerliga svårigheter att, om ej omedelbart, så dock i en nära framtid planlägga ett samarbete för genomförandet af en nordisk civillagbok. Med god vilja och ett lefvande intresse från alla vederbörandes sida skulle ett dylikt arbete helt visst leda till målet och derigenom blifva af obestridligt gagn för de nordiska länderna. Fullt förvissad sålunda att denna angelägenhet har framtiden för sig, inser jag dock, att för närvarande erforderlig anslutning af flera skäl lättast kan påräknas för en samverkan till vinnande af lika lagstiftning inom obligationsrätten. Jag är därför enig med lagutskottet derom, att det af mig ifrågasatta lagstiftningsarbetet i början lämpligen bör begränsas till nyssberörda afdelning af civilrätten.»

Herr *Nilsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.
